

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет психології
Кафедра педагогічної та вікової психології

СИЛАБУС
вибіркового освітнього компонента

ГЕРОНТОПСИХОЛОГІЯ

підготовки магістра

спеціальності 053 Психологія

освітньо-професійної програми Психологія

Форма навчання: денна/заочна

Силабус вибіркового освітнього компонента «Геронтопсихологія» підготовки магістра за освітньо-професійною програмою «Психологія», галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 Психологія.

Розробник: Кордунова Н. О., доцент, кандидат психологічних наук, доцент.

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми:

проф. Гошовський Я.О.

Силабус вибіркового освітнього компонента «Геронтопсихологія» затверджений на засіданні кафедри педагогічної та вікової психології

протокол № __ від __ _____ 2023 р.

Завідувач кафедри: _

проф. Гошовський Я. О.

**I. Опис освітнього компонента
(денна форма навчання)**

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика освітнього компонента За навчальним планом 2021 року
Денна форма навчання	Галузь знань 05 соціальні та поведінкові науки 053 Психологія Освітньо-професійна програма: Психологія Освітній ступінь: Магістр	Вибіркова
Кількість годин/кредитів 120 / 4		Рік навчання <u> 1 </u>
		Семестр <u> 1-ий </u>
		Лекції <u> 10 </u> год.
		Практичні (семінарські) <u> 14 </u> год. Лабораторні <u> 0 </u> год. Індивідуальні <u> 0 </u> год.
ІНДЗ: <u>немає</u>		Самостійна робота <u> 88 </u> год.
		Консультації <u> 8 </u> год.
		Форма контролю: залік

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика освітнього компонента За навчальним планом 2021 року
Заочна форма навчання	Галузь знань 05 соціальні та поведінкові науки 053 Психологія Освітньо-професійна програма: Психологія Освітній ступінь: Магістр	Вибіркова
Кількість годин/кредитів 120 / 4		Рік навчання <u> 1 </u>
		Семестр <u> 1-ий </u>
		Лекції <u> 4 </u> год.
		Практичні (семінарські) <u> 6 </u> год. Лабораторні <u> 0 </u> год. Індивідуальні <u> 0 </u> год.
ІНДЗ: <u>немає</u>		Самостійна робота <u> 96 </u> год.
		Консультації <u> 14 </u> год.
		Форма контролю: залік

II. Інформація про викладача

Кордунова Наталія Олександрівна

Науковий ступінь – кандидат психологічних наук

Вчене звання – доцент

Посада – доцент кафедри педагогічної та вікової психології

Контактна інформація:

Адреса: м. Луцьк, вул. Банкова, 9 каб. 201

Телефон +380506788227;

e-mail: Kordunova.Natalija@vnu.edu.ua, Natalia300619701@gmail.com

<https://vnu.edu.ua/uk/structure/kordunova-nataliya-oleksandrivna>

III. Опис освітнього компонента

1. АНОТАЦІЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА:

Предметом освітнього компонента (ОК) «Геронтопсихологія» є ознайомлення здобувачів освіти з основними закономірностями розвитку людини похилого віку, з постарінням населення як демографічним процесом зі всіма його соціальними наслідками; із різноманітністю соціальних, психологічних, медичних та ін. проблем людей похилого віку; з особливостями адаптації до пенсійного періоду життя; з обсягом та можливостями трудової діяльності у похилому віці, у тому числі інтелектуальної та творчої; із використанням залишкових фізичних та інтелектуальних здібностей і низкою інших соціально-психологічних та морально-етичних проблем людей похилого віку.

При підготовці здобувачів освіти значна увага приділяється вивченню психології та психопатології в старості, оволодінню консультативними та психотерапевтичними методами для розв'язання психологічних, сімейних проблем людей похилого віку, розумінню деонтологічних питань при наданні психологічної допомоги, обслуговуванні та соціальній роботі зі старими людьми. Це дозволить майбутнім фахівцям уникнути негативних моментів при безпосередньому контакті з різними соціальними групами населення похилого та старечого віку, подолати геронтофобії щодо старших людей та свого майбутнього старіння, розвинути толерантність та відчутти гуманність і суспільну значущість своєї професії.

Особливість ОК полягає в необхідності вивчення життєвого етапу, який є незнайомим здобувачам освіти із власного досвіду і складає досить віддалену життєву перспективу. Зважаючи на це, потрібно стимулювати творчий пошук здобувачів освіти та активізувати їх науково-дослідні уміння у процесі виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань та під час самостійної роботи.

Пререквізити: для вивчення освітнього компонента здобувачі освіти потребують базових знань з ОК загального та професійного циклів підготовки попередніх років навчання, а саме з ОК «Загальна психологія», «Соціальна психологія», «Вікова та педагогічна психологія», «Спеціальна психологія», «Медична психологія», «Психодіагностика».

Постреквізити: Основні положення ОК мають застосовуватися при вивченні навчальних дисциплін «Психологія криз особистості», «Психологія агресії, насильства і травми» та інші.

2. Мета та завдання освітнього компонента:

Метою ОК є ознайомлення здобувачів освіти із основними закономірностями розвитку людини похилого віку, з пізнавальною сферою та емоційно-мотиваційними змінами і Я-концепцією у старості.

Основними завданнями ОК є:

- оволодіння майбутніми фахівцями теоретичними знаннями та практичними вміннями з геронтопсихології;
- ознайомлення здобувачів освіти з основними закономірностями розвитку людини похилого віку як соціального індивіда та особистості;
- формування теоретичних знань і практичних навичок професійної роботи, спрямованих на виявлення особливостей психічного та особистісного розвитку людини похилого віку;
- володіти психологічними методами та прийомами надання кваліфікованої професійної психологічної допомоги особистості людини похилого віку.

3. Результати навчання (Компетентності)

У ході вивчення ОК здобувачі освіти повинні набути таких компетентностей:

Загальних :

- ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК2. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
- ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК5. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
- ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- ЗК9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети

Спеціальних :

- СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики.
- СК2. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та / або практичної значущості.

СК3. Здатність обирати і застосувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.

СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.

СК5. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.

СК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.

СК7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.

СК8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.

СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

СК11. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.

Програмні результати навчання :

ПРН 1 Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ПРН 2 Вміти організовувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів.

ПРН 3 Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки

ПРН 4 Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.

ПРН 5 Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.

ПРН 6 Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.

ПРН 8 Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації.

ПРН 9 Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

ПРН 12 Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.

ПРН 13 Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

4. Структура освітнього компонента
(денна форма навчання)

Назви змістовних модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Лаб.	Консульт.	Сам. роб.	Форма контролю / Бали
Змістовний модуль 1. Загальні питання геронтопсихології та геронтологічні аспекти основних психологічних характеристик людини похилого віку							
Тема 1. Геронтопсихологія як наука	12	1	1		1	9	10 б Р; ДС
Тема 2. Загальна характеристика старіння та старості	12	1	1		1	9	10 б ДБ; Р
Тема 3. Когнітивний розвиток у похилому віці	12	1	1		1	9	10 б ТР
Тема 4. Особливості емоційної сфери у похилому віці	12	1	1		1	9	10 б РМГ; Р
Разом за модулем 1	48	4	4		4	36	40
Змістовний модуль 2. Старість та старіння як етап психічного розвитку людини							
Тема 5. Особистісні особливості у старості	18	1	2		1	14	15 б РМГ; Т; Р
Тема 6. Соціально-психологічні аспекти старіння	21	2	4		1	14	15 б Т; ДС; Р
Тема 7. Проблеми здоров'я і танатологія у старості	18	1	2		1	14	15 б Т; ТР; РМГ
Тема 8. Психологічна допомога в пізньому віці	15	2	2		1	10	15 б Т; Р; РМГ
Разом за модулем 2	72	6	10		4	52	60
Всього годин / Балів	120	10	14		8	88	100

(заочна форма навчання)

Назви змістовних модулів і тем							
	Усього						
		Лек.	Практ.	Лаб.	Консульт.	Сам. роб.	Форма контролю / Бали
1	2	3	4	5	6	7	8
Змістовний модуль 1. Загальні питання геронтопсихології та геронтологічні аспекти основних психологічних характеристик людини похилого віку							
Тема 1. Геронтопсихологія як наука	15	1			2	12	
Тема 2. Загальна характеристика старіння та старості	15	1			2	12	
Тема 3. Когнітивний розвиток у похилому віці	16		2		2	12	20 б ТР
Тема 4. Особливості емоційної сфери у похилому віці	16		2		2	12	20 б РМГ; Р
Разом за модулем 1	62	2	4		8	48	40
Змістовний модуль 2. Старість та старіння як етап психічного розвитку людини							
Тема 5. Особистісні особливості у старості	15	1			2	12	
Тема 6. Соціально-психологічні аспекти старіння	15	1			2	12	
Тема 7. Проблеми здоров'я і танатологія у старості	14		1		1	12	30 б Т; ТР; РМГ
Тема 8. Психологічна допомога в пізньому віці	14		1		1	12	30 б Т; Р; РМГ
Разом за модулем 2	58	2	2		6	48	60
Всього годин / Балів	120	4	6		14	96	100

Форма контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

Завдання для самостійного опрацювання
(денна форма навчання)

№ з/п	Тема	Кількість годин
Змістовний модуль 1. Загальні питання геронтопсихології та геронтологічні аспекти основних психологічних характеристик людини похилого віку		
1.	Тема 1. Вступ до геронтопсихології	10
2.	Тема 2. Старість і старіння як етап психічного розвитку людини	10
3.	Тема 3. Психологічні особливості соціальної активності особистості на етапі геронтогенезу	10
4.	Тема 4. Гендерні аспекти старіння	10
5.	Тема 5. Пізнавальна сфера людини похилого віку	10
	Разом за змістовним модулем I	50
Змістовний модуль 2. Старість та старіння як етап психічного розвитку людини		
6.	Тема 6. Емоційно-мотиваційні зміни в період старіння	8
7.	Тема 7. Я-концепція в похилому віці	8
8.	Тема 8. Патологія і психопатологія похилого віку	8
9.	Тема 9. Психологічна допомога людям похилого віку	7
10.	Тема 10. Соціальний захист та соціальна допомога людям похилого віку	7
	Разом за змістовним модулем II	38
	Усього годин	88

(заочна форма навчання)

№ з/п	Тема	Кількість годин
Змістовний модуль 1. Загальні питання геронтопсихології та геронтологічні аспекти основних психологічних характеристик людини похилого віку		
1.	Тема 1. Вступ до геронтопсихології	10
2.	Тема 2. Старість і старіння як етап психічного розвитку людини	10
3.	Тема 3. Психологічні особливості соціальної активності особистості на етапі геронтогенезу	10
4.	Тема 4. Гендерні аспекти старіння	10
5.	Тема 5. Пізнавальна сфера людини похилого віку	10
	Разом за змістовним модулем I	50
Змістовний модуль 2. Старість та старіння як етап психічного розвитку людини		
6.	Тема 6. Емоційно-мотиваційні зміни в період старіння	10
7.	Тема 7. Я-концепція в похилому віці	10
8.	Тема 8. Патологія і психопатологія похилого віку	10
9.	Тема 9. Психологічна допомога людям похилого віку	8
10.	Тема 10. Соціальний захист та соціальна допомога людям похилого віку	8
	Разом за змістовним модулем II	46
Усього годин		96

IV. Політика оцінювання

Політика оцінювання базується на врахуванні ПОЛОЖЕННЯ про поточне та підсумкове оцінювання знань студентів Волинського національного університету імені Лесі Українки

https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2021-02/Polozhennia_potochne_pidsumkove_otsiniuvannia_znan.pdf

та ПОЛОЖЕННЯ про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2021-02/Polozhennia_%20vyznannia_rezultativ_navchannia_formalnoi.pdf

Політика викладача щодо здобувача освіти: здобувач освіти повинен отримати бали під час занять (враховуються бали за групову та індивідуальну роботу, виступи, дискусію, тренінгові заняття, реферати, виступи на конференціях, круглих столах, вебінарах (наявність сертифікату) та підготовка статей з окресленої проблематики) якщо він присутній, або у час відведений для відпрацювання і консультацій час).

Політика щодо академічної доброчесності :

Здобувач освіти повинен дотримуватись академічної доброчесності :

- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного та підсумкового контролю результатів навчання;
- здійснювати посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

Дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

- дотримання принципів та положень Етичного кодексу психолога (<http://nsj.gov.ua/files/1448287570%D0%95%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81%20%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B0.docx.pdf>)

- за порушення академічної доброчесності (плагіат, фальсифікація, списування, обман тощо) здобувачі освіти можуть бути притягнені до академічної відповідальності:

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування з Університету.

- усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 25%.

- списування під час контрольних робіт заборонені (зокрема із використанням мобільних пристроїв).

Здобувач освіти повинен дотримуватися Кодексу академічної доброчесності у Волинському національному університеті імені Лесі Українки

https://ra.vnu.edu.ua/akademichna_dobrochesnist/kodeks_akademichnoi_dobrochesnosti/

Політика щодо перескладання: усі заняття здобувачі освіти відвідують згідно з розкладом навчального процесу, однак, якщо здобувач освіти має право на вільне відвідування, то може відпрацювати пропущені заняття під час

індивідуальних консультацій або виконати письмово індивідуальні завдання (реферати, конспекти, підготовка статті).

V. Підсумковий контроль

Поточний контроль проводиться у вигляді усного або письмового опитування. Здобувач освіти повинен отримати бали під час практичних занять, самостійної роботи (100 балів).

Підсумковий контроль – залік. Оцінювання знань здобувачів освіти здійснюється за результатами поточного контролю (100 балів).

На залік виносяться питання, які потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отриманні знання і застосовувати їх під час розв'язання практичних задач.

Питання підготовки до заліку

1. Поняття про геронтопсихологію як науку.
2. Соціальні установки та стереотипи стосовно людей похилого віку.
3. Поняття ейджизму та геронтофобії.
4. Характеристика періодів життя людей похилого віку: передстаречий, старечий, післястаречий та старезний вік.
5. Теорії біологічного старіння.
6. Патологічне, біологічне та психологічне старіння.
7. Типи старіння: адаптивне та не адаптивне.
8. Поняття про життєву мудрість. Когнітивні властивості мудрості.
9. Морфологічні зміни в людей похилого віку.
10. Особливості слуху в людини похилого віку.
11. Втрата зору в похилому віці. Пресбіопія, катаракта, глаукома, старечий міоз.
12. Вікові зміни смакової, нюхової, тактильної, температурної, больової, вестибулярної та вібраційної чутливості.
13. Особливості розвитку уваги людини похилого віку.
14. Особливості розвитку пам'яті людини похилого віку.
15. Мовленнєвий розвиток людини у похилому віці.
16. Творчі здібності людей похилого віку.
17. Чинники згасання інтелекту в похилому віці.
18. Вплив стану здоров'я, хвороб та харчування на психофізіологічний розвиток людини похилого віку.
19. Загальна характеристика сенсорних змін у процесі старіння людини.
20. Іпохондрія, депресія та їх чинники у похилому віці.
21. Специфічні зміни емоційної сфери в старечому віці.
22. Фактори виникнення позитивних/негативних емоцій у старості.
23. Типи емоційного пристосування людини до старості.
24. Фактори розвитку мотиваційної сфери в старості.

25. Мотиваційні дефекти в похилому віці.
26. Онтогенетичні аспекти особистісного розвитку людини похилого віку – стабільність і зміни.
27. Умови розвитку Я-концепції в старості.
28. Особливості самооцінки людини похилого віку.
29. Особистісні взаємини людини похилого віку.
30. Внутрішні конфлікти в період старіння.
31. Зміна соціального статусу людини похилого віку – вихід на пенсію.
32. Проблеми спілкування в похилому віці.
33. Особистість і здоров'я старих людей.
34. Психологічна та соціальна підтримка людей похилого віку.
35. Соціально-психологічні чинники щасливого старіння людини.
36. Задоволеність життям у старості.
37. Загальна характеристика соціальної ситуації розвитку особистості похилого віку.
38. Причини звуження міжособистісних контактів у старості.
39. Проблема самотності у похилому віці.
40. Причини виникнення суїцидів у похилому віці.
41. Роль сімейних контактів в житті літньої людини.
42. Відносини осіб похилого віку з онуками.
43. Механізми адаптації й компенсації особистості в пізньому віці.
44. Способи психологічного захисту у літньому віці.
45. Особливості мотиваційної сфери осіб похилого віку.
46. Вплив економічного стану на ступінь задоволеності життям у старості.
47. Мотивація сімейних та подружніх відносин в період пізньої дорослості.
48. Особливості пристосування літніх людей до психосоціальних умов старіння.
49. Особливості пристосування до вдівства у чоловіків і жінок.
50. Особливості та тенденції чоловічого та жіночого старіння.
51. Гендерні відмінності одинокої старості.
52. Гендерні аспекти якості життя у осіб літнього і похилого віку.
53. Психопрофілактика передчасного старіння.
54. Довгожителі як соціально-психологічний феномен.
55. Проблеми догляду за людьми похилого віку в сім'ї.
56. Психологічна та медико-соціальна допомога літнім людям.
57. Психологічна допомога людям похилого віку в лікарнях, хоспісах, будинках пристарілих та вдома.
58. Страх смерті. Стадії процесу пристосування до думки про смерть.
59. Стадії передсмертних переживань.
60. Проблема самогубства та евтаназії в старечому віці.

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	Необхідне перескладання

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основна:

1. Бочкалюк В.Й., Черепехіна О.А. Геронтопсихологія: навч. посіб. Київ: КНТ, 2014. 436 с.
2. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. /О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. 3-тє вид. Київ : Каравела, 2012. 344 с.
3. Гошовський Я. Ресоціалізація депривованої особистості : монографія. Дрогобич : Коло, 2008. 480 с.
4. Дзюба Т. М., Коваленко О. Г. Психологія дорослості з основами геронтопсихології. Навчальний посібник. / за ред. В. Ф. Моргуна. Київ : Видавничий дім «Слово», 2013. 264 с.
5. Долинська А.В. Геронтопсихологія: практикум, хрестоматія: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ: Каравела, 2016. 239 с.
6. Кордунова Н.О., Мілінчук В.І. Гендерні аспекти тривалості життя людей літнього віку. *Соціальна адаптація людей літнього віку в сучасному суспільстві, ортобіоз та паліативна допомога із циклу: Психологічні складові сталого розвитку суспільства: пошук психологічного обґрунтування та виклики сучасності. Матеріали V науково-практичного форуму університетів третього віку (19-21 грудня 2018 р., м. Луцьк) / за заг. наук. ред. Ж. П. Вірної. Луцьк: СНУ імені Лесі Українки 2019. С. 151 – 153.*

7. Кордунова Н.О., Дмитріюк Н.С. Психологічні особливості адаптації особистості до життя в старості. *Соціальна адаптація людей літнього віку в сучасному суспільстві, ортобіоз та паліативна допомога із циклу: Психологічні складові сталого розвитку суспільства: пошук психологічного обґрунтування та виклики сучасності*. Матеріали VI науково-практичної конференції та форуму університетів третього віку (21-22 листопада 2019 р., м. Луцьк) / за заг. наук. ред. Ж. П. Вірної. Луцьк: СНУ імені Лесі Українки 2019. С. 127 – 131.
8. Кордунова Н.О., Хомич О.І. Компетентність психолога в роботі з людьми літнього віку. *Соціальна адаптація людей літнього віку в сучасному суспільстві, ортобіоз та паліативна допомога із циклу: Психологічні складові сталого розвитку суспільства: пошук психологічного обґрунтування та виклики сучасності*. Матеріали VI науково-практичної конференції та форуму університетів третього віку (21-22 грудня 2018 р., м. Луцьк) / за заг. наук. ред. Ж. П. Вірної. Луцьк: СНУ імені Лесі Українки 2019. С. 168 – 172.
9. Павелків Р.В., Харченко Є.М. Геронтопсихологія. Медико-біологічні та соціально-психологічні аспекти старіння. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 476 с.
10. Помиткін Е.О., Рибалка В.В. Геронтопсихологія навчання особистості похилого віку: посіб.; за ред. В. Рибалки. Київ: Талком, 2020. 184 с.
11. Психологія екстримальності та психопрофілактика психічної травми й суїцидальних намірів: навч.-метод. посіб. /Л. І. Магдисюк, Р. П. Федоренко, А. П. Мельник, О. М. Хлівна, Т. І. Дучимінська. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 236 с.
12. Психологія переживання подій: збірник наукових праць за ред. М. В. Папучі. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. 190 с.
13. Титаренко Т. Випробування кризою. Одиссея подолання: навч. Посібник для закладів вищої освіти. 3-є вид., доповнене. Київ: Каравела, 2021. 248 с.
14. Черезова І.О. Психологія життєвих криз особистості: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Бердянськ: БДПУ, 2016. 193 с.
15. Beard, R. L. (2016). *Living with Alzheimer's: Managing Memory Loss, Identity, and Illness*. New York, NY: New York University Press. [CrossRefGoogle Scholar](#)
16. Brockmeier, J. (2015). *Beyond the Archive: Memory, Narrative, and the Autobiographical Process*. New York, NY: Oxford University Press. [CrossRefGoogle Scholar](#)
17. Hernandez, E., Spencer, B., Ingersoll-Dayton, B., Faber, A., & Ewert, A. (2019). "We are a team": Couple identity and memory loss. *Dementia*, 18, 1166–1180. [CrossRefGoogle ScholarPubMed](#)
18. Hydén, L. C. (2018a). *Entangled Narratives: Collaborative Storytelling and the Re-Imagining of Dementia*. New York, NY: Oxford University Press. [Google Scholar](#)
19. Hydén, L. C. (2018b). Dementia, embodied memories and the self. *Journal of Consciousness Studies*, 25, 225–241. [Google Scholar](#)

20. Meyer, C., Streeck, J., & Jordan, J. S. (Eds.). (2017). *Intercorporeality: Emerging Socialities in Interaction*. New York, NY: Oxford University Press. [CrossRefGoogle Scholar](#)

Додаткова:

1. Кордунова Н. О. Геронтопсихологія: матеріали для проведення психодіагностичного дослідження з людьми похилого віку. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. 140 с.

2. Кордунова Н. О., Ричко Ю. Вікові особливості самотності особистості. *Соціальна адаптація особистості в сучасному суспільстві, ортобіоз та паліативна допомога із циклу: Психологічні складові сталого розвитку суспільства: пошук психологічного обґрунтування та виклики сучасності*. Матеріали VIII науково-практичної інтернет-конференції (з міжнародною участю) (10-12 грудня 2021 р., м. Луцьк). Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2021. С. 101-106. (електронна адреса - <https://www.inforum.in.ua/conferences/26>).

3. Мовчан М. М. Самотність як феномен буття особистості : монографія. Полтава : РВВ ПУСКУ, 2009. 265 с.

4. Ушакова І.М. Геронтопсихологія: підручник. Харків: НУ ЦЗУ, 2014. 236 с.

5. Orfanos, C. (2007). From Hippocrates to modern medicine. *Journal of the European Academy of Dermatology & Venereology*, Vol. 21, Issue 6, p. 852-858.

6. Katsambas, A., Marketos, S. (2007). Hippocratic messages for modern medicine (the vindication of Hippocrates). *Journal of the European Academy of Dermatology & Venereology*, Vol. 21, Issue 6, p. 859-861.

7. Parambi, D., Prabhakar, V., Revikumar, K. (2010). The Hopes and Hypes of Anti-Aging Technologies- The Quest for the Elixir of Youth. *Journal of Pharmacy Research*, Apr, Vol. 3, Issue 4, p. 725-731.

Інформаційні ресурси

1. Науковий вісник НАВС [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: (<http://www.naiuu.kiev.ua/tlc/pages/biblio/visnik>).

2. Психологічний практикум [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: (<http://www.psyworld.info/ocenka-sposobov-reagirovaniya-v-konflikte-tomasa#more-570>).

3. www.elib.org.ua – цифрова бібліотека України

4. www.psylib.kiev.ua – психологічна бібліотека Київського фонду сприяння розвитку психологічної культури

5. www.ncuxo.org.ua – електронна енциклопедія психології

6. www.osvita.org.ua – освітній сайт

7. <http://chitalka.info> – студентська електронна бібліотека

8. <http://uk.wikipedia.org> – Вікіпедія: вільна електронна енциклопедія (українська)

9. www.lib.com.ua - електронна бібліотека

10. www.nbuv.gov.ua – Національна бібліотека України ім.
Вернадського